

Sobere luxe voor de geest

De drang om een boek over Nederland in de jaren tachtig te schrijven had ik al heel lang. Maar het kwam er steeds niet van, mijn werk als redacteur van weekblad *De Groene Amsterdammer* ging altijd voor. Op mijn bureau groeide ondertussen gestaag een stapel materiaal over deze periode en tussen de bedrijven door schreef ik aan de eerste aanzet tot een gestructureerd verhaal. Wanneer begin je nou eens écht, zei een tergend stemmetje in mijn hoofd. Ik besepte dat ik me moest zien ‘vrij’ te kopen, wilde er ooit serieus iets van komen. Toen ik van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten het bericht ontving dat ik de journalist-in-residence in het Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences (NIAS) voor de periode van 1 september 2015 tot 23 januari 2016 mocht zijn, juichte ik.

Na de zomer trok ik op de racefiets vanuit mijn woonplaats Den Haag door het uitgestrekte natuurgebied Meijndel naar Wassenaar. De tocht van zo’n 40 minuten op de trappers met de kop in de zeewind vormde een (bijna) dagelijks genot op zich: het gevoel van totale vrijheid met het wenkend perspectief van een boek in wording.

Bij het concept van het NIAS hoort ook een actieve deelname aan het groepsproces. Daar zag ik stiekem een beetje tegenop, want ik wilde juist allerlei sociale verplichtingen ontlopen. Gelukkig viel dat mee, je kon je helemaal terugtrekken – dé reden immers voor iedereen om hier te willen werken – en zo nu en dan stond er als welkome afleiding een (verplichte) gemeenschappelijke activiteit op het programma. In de eerste weken hield bijvoorbeeld iedere fellow een ‘five minute talk’ voor de (internationale) groep. Daarin leg je uit met welk onderzoek je bezig bent en waarom je dat op het NIAS doet. Zo kreeg je een overzicht van de variëteit aan onderwerpen, wetenschappelijke disciplines en onderzoeksmethodes. Erg interessant, zowel inhoudelijk als professioneel. Iedereen worstelt wat af, en dat was een hele opsteker. Voor jezelf was het nuttig om concreet te moeten maken waarover je boek gaat. Met de feedback heb ik zeker mijn voordeel gedaan, alleen al om te merken dat het onderwerp bij sommigen veel losmaakte.

In de afgelopen maanden heb ik min of meer onafgebroken heel hard gewerkt. Ik kwam tijdens mijn research al vrij snel tot twee inzichten: de drie grote lijnen waarlangs ik die periode wil beschrijven grijpen in elkaar zoals ik bij mijn vooronderzoek had verondersteld. Het ontstaan van de multiculturele samenleving, de opkomst van de meritocratie en tot slot de verzakelijking van de Haagse politiek versus het geradicaliseerde linkse activisme vormen tezamen de maatschappelijke draaischijf waarin Nederland diepgaand is veranderd. Het andere inzicht is één die iedereen overkomt als je je ergens daadwerkelijk in verdiept: wat wist ik eigenlijk weinig over ‘mijn’ onderwerp. In mijn stille kamer met uitzicht op bomen vol fluitende vogels en ratelende eekhoorns heb ik me regelmatig hardop verbaasd, een enkele keer was ik regelrecht geschokt over brisante feiten. Mijn boek *Let’s dance*, dat eind dit jaar bij Atlas Contact moet verschijnen, zal dan ook de nodige onthullingen bevatten.

Nadrukkelijk wil ik hier vermelden dat de stafmedewerkers van de bibliotheek me enorm behulpzaam zijn geweest. Een boek of een bron vraag je aan via een digitaal formulier. Heel laagdrempelig, je hoeft er geen stap voor te verzetten. Een dag later lag het allemaal klaar op

de desk, een enkele keer duurde het wat langer omdat mijn aangevraagde titel moeilijk te vinden bleek. Het is evident dat dit enorm veel tijd en energie heeft bespaard. Deze faciliteit beschouw ik als het allergrootste voorrecht van mijn verblijf. De andere weelde betrof de lunch. Iedere dag was het een verrassing wat de kok Paul en zijn vrouw nu weer voor ons hadden bereid. Nooit was het hetzelfde, het was altijd gezond. En de gesprekken aan tafel gingen zeker niet alleen over het eten.

Ik behoor tot de laatste lichting van het NIAS in Wassenaar. In de zomer verhuist het hele instituut – inclusief de immer attente staf - naar Amsterdam waar het in het elegante St Jorishof gebouw met een afgesloten tuin zeker niet minder mooi gehuisvest is, maar wel als onderdeel van een groter geheel in de drukke stad zal inleveren op het unieke karakter van nu: landelijk en afgelegen, ondergebracht in oude villa's. In de omliggende buurt staat de tijd stil, je kunt je bij wijze van spreken voorstellen dat de soldaat van Oranje in een van de lommerrijke lanen langsrijdt op een knetterende motorfiets. Over de voordelen en de nadelen van beide locaties is al veel gezegd en geschreven. Ik kan het niet vergelijken. Wel weet ik dat de opzet van een perifere locatie ver van de dagelijkse hectiek – naar voorbeeld van het vermaarde Princeton Institute for Advanced Study - zeer bevorderlijk is voor het doen van onderzoek. Ik zou niet anders hebben gewild. Geen winkels en cafés, mensen die gemakkelijk even binnen wippen, academische programma's in andere instituten – noem maar op wat een stad als Amsterdam aan 'leuke' en 'nodige' afleidingen te bieden heeft.

Ik ben het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten dankbaar dat ik deze gelegenheid heb gekregen. Het NIAS in Wassenaar bood mij sobere luxe. Rust en regelmaat. Het gevoel dat iedereen om je heen geconcentreerd aan het werk was, had op mij een aanmoedigend effect. Het nieuws uit de grote, boze buitenwereld liet ik een beetje langs me heen glijden, hoewel de aanslagen in Parijs, de komst van Sint en zwarte Piet, de stromen vluchtelingen naar en in Europa binnen de groep soms tot discussies leidden. Maar ik hoefde er journalistiek niet mee aan de slag – en ook dat ervoer ik als een vorm van luxe.

Ik zou onmiddellijk weer terug willen. Ik ben een beetje jaloers op mijn opvolger.

Margreet Fogteloo, 18 februari, 2016